

คู่มือโครงการส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567
โดยใช้งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

โครงการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าเกษตรชีวภาพ
กิจกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตแมลงเศรษฐกิจ

1. ความสอดคล้อง

- 1.1 ยุทธศาสตร์ชาติ : ด้านสร้างความสามารถในการแข่งขัน
- 1.2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น ด้านการเกษตร
 - แผนแม่บทย่อย : เกษตรชีวภาพ
- 1.3 แผนปฏิรูปประเทศ : เศรษฐกิจ

2. หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยมีสภาพภูมิอากาศร้อนชื้น และมีสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย ส่งผลให้มีความหลากหลายทางชีวภาพค่อนข้างสูง จึงทำให้เกิดความได้เปรียบในการผลิตสินค้าเกษตรชีวภาพที่หลากหลายชนิด โดยเฉพาะแมลงเศรษฐกิจที่สามารถเจริญเติบโตได้เป็นอย่างดีเนื่องจากมีสภาพอากาศที่เหมาะสม และมีแหล่งพืชอาหารที่หลากหลายกระจายในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ปัจจุบันการเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจเป็นอาชีพที่เกษตรกรให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากแมลงเศรษฐกิจได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิเช่น แมลงจำพวกผึ้ง ได้แก่ ผึ้งพันธุ์ ผึ้งโพรง ชันโรง สามารถเลี้ยงเพื่อช่วยผสมเกสรให้กับพืช เป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการติดผลให้กับพืชหลายชนิด จึงทำว่าเป็นประโยชน์ทางตรงของการเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ สำหรับผลพลอยได้จากการเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ หรือประโยชน์ทางอ้อม คือ ผลิตภัณฑ์จากผึ้ง เช่น น้ำผึ้ง นมผึ้ง พรอพอลิส ไซผึ้ง เป็นต้น ในส่วนของแมลงกินได้ ที่เป็นแมลงเศรษฐกิจสำคัญในประเทศไทย ได้แก่ จิ้งหรีด ซึ่งเป็นอาหารใหม่ (Novel Food) ที่มีคุณค่าทางอาหารสูง มีปริมาณโปรตีนที่เทียบเท่ากับเนื้อสัตว์ จึงเป็นที่สนใจของประเทศต่าง ๆ ในการนำมาเป็นอาหารในอนาคต (Future Food) เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับประชากรโลก นอกจากนี้ ยังมีแมลงใช้สอยที่สำคัญอีกชนิด นั่นคือ ครั่ง ซึ่งเป็นแมลงเศรษฐกิจที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง เนื่องจากเป็นวัตถุดิบธรรมชาติสำหรับอุตสาหกรรมสีและสารเคลือบเงา และเป็นวัตถุดิบเริ่มต้นที่ไม่สามารถใช้สารเคมีอื่นมาทดแทนได้

การส่งเสริมและพัฒนาการผลิตสินค้าแมลงเศรษฐกิจ โดยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พัฒนาคุณภาพผลผลิตแมลงเศรษฐกิจให้มีคุณภาพได้มาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับของตลาด สร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการแปรรูปที่หลากหลาย และเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมต่อเนื่องเพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มีมูลค่าสูงต่อไป ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ ตามความสมัครใจเพื่อพัฒนาให้เป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรที่มีแผนการผลิตที่สอดคล้องกับตลาดแมลงเศรษฐกิจ ตลอดจนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ เข้ามาใช้ในการผลิตและการตลาดของแมลงเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าที่มาจากฐานทรัพยากรทางชีวภาพ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือทิ้งในกระบวนการผลิต และมีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนาประเทศต่อไป

3. วัตถุประสงค์

- 3.1 เพื่อสนับสนุนเกษตรกรให้มีการรวมกลุ่มการผลิตสินค้าแมลงเศรษฐกิจที่ได้คุณภาพ
- 3.2 เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์แมลงเศรษฐกิจ

4. เป้าหมาย/สถานที่ดำเนินการ

4.1 เป้าหมาย ประกอบด้วย เกษตรกร จำนวน 700 ราย

4.2 สถานที่ดำเนินการ ประกอบด้วย

4.2.1 ในพื้นที่ 35 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง อุตรดิตถ์ เลย กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด หนองคาย หนองบัวลำภู อานาจเจริญ อุตรธานี อุบลราชธานี ชัยภูมิ จันทบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ กระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี พัทลุง พังงา ระนอง ยะลา สงขลา สุราษฎร์ธานี และจังหวัดสตูล

4.2.2 ศูนย์ปฏิบัติการ จำนวน 5 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจจังหวัดเชียงใหม่, ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจจังหวัดชุมพร, ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดขอนแก่น, ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดจันทบุรี และศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดอุตรดิตถ์

4.2.3 แมลงเศรษฐกิจเป้าหมาย ได้แก่ ผีเสื้อพันธุ์ ผีเสื้อโพรง ชันโรง จิ้งหรีด และคั้ง

5. กิจกรรม และวิธีการดำเนินงาน

5.1 พัฒนาความรู้และศักยภาพของเกษตรกร

เป้าหมาย เกษตรกรเป้าหมาย 700 คน

- ในกรณีที่เกษตรกรรายใหม่ (ต้องไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายเดียวกับแปลงใหญ่)

จัดกระบวนการรวมกลุ่มให้แก่เกษตรกร โดยชี้แจงให้เห็นถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพการผลิตแมลงเศรษฐกิจ ดำเนินการวิเคราะห์พื้นที่และศักยภาพการผลิตของเกษตรกรแมลงเศรษฐกิจที่ตลาดต้องการ และปัจจัยอื่นๆ เพื่อกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมการผลิตสินค้าแมลงเศรษฐกิจ และจัดทำแผนการพัฒนาสินค้าแมลงเศรษฐกิจ การพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐาน และการตลาด

- ในกรณีที่เกษตรกรรายเดิม (ปี 2566) (ต้องไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายเดียวกับแปลงใหญ่)

ดำเนินการวิเคราะห์พื้นที่และศักยภาพการผลิตของเกษตรกรแมลงเศรษฐกิจที่ตลาดต้องการ และปัจจัยอื่นๆ เพื่อกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมการผลิตสินค้าแมลงเศรษฐกิจ และจัดทำแผนการพัฒนาสินค้าแมลงเศรษฐกิจ การพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐาน และการตลาด

แนวทางการดำเนินงาน

5.1.1 ถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร

1) สำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ กำหนดเกษตรกรเป้าหมาย วิเคราะห์ศักยภาพฯ และจัดทำแผนการพัฒนาสินค้าแมลงเศรษฐกิจ สรุปประเด็นตามแบบ กมศ.2

2) จัดกระบวนการถ่ายทอดความรู้และจุดศึกษาดูงานให้แก่เกษตรกร ซึ่งเป็นผลมาจากการวิเคราะห์พื้นที่และศักยภาพฯ ตามภาคผนวก 1 และ 2 พร้อมทั้งรายงานผลตามแบบ กมศ.4

3) จัดทำข้อมูลเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ ตามแบบ กมศ. 1

4) สรุปประเด็นจากการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่และจัดทำแผนการพัฒนาสินค้าแมลงเศรษฐกิจ ตามแบบ กมศ. 2

5) จัดทำโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มผู้เลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ ตามความเห็นชอบของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ แล้วรายงานตามแบบ กมศ.3

6) จังหวัดติดตามข้อมูล และสรุปรายงานผลให้กรมส่งเสริมการเกษตร ทาง E-mail : beecenter6102@gmail.com ภายในวันที่ 1 เมษายน 2567

5.1.2 สนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

1) สำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างวัสดุสำหรับสนับสนุนปัจจัยการผลิตตามแผนการพัฒนาสินค้าแมลงเศรษฐกิจ ตามภาคผนวก 3

2) จังหวัดติดตามข้อมูล และสรุปรายงานผลให้กรมส่งเสริมการเกษตร ทาง E-mail : beecenter6102@gmail.com ภายในวันที่ 30 เมษายน 2567

5.1.3 พัฒนาจุดเรียนรู้และผลิตขยายพันธุ์แมลงเศรษฐกิจ

เป้าหมาย ศูนย์ปฏิบัติการ จำนวน 5 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจ จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจ จังหวัดชุมพร ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร จังหวัดจันทบุรี ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร จังหวัดขอนแก่น และศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร จังหวัดอุดรธานี

แนวทางการดำเนินงาน

1) ศูนย์ปฏิบัติการ ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างวัสดุ/จ้างเหมา เพื่อพัฒนาจุดเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มมูลค่าแมลงเศรษฐกิจ เพื่อบริการถ่ายทอดความรู้และศึกษาดูงานของเกษตรกรและผู้สนใจต่อไป และเพิ่มศักยภาพของศูนย์ปฏิบัติการในการบริหารจัดการการเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจในพื้นที่ต่าง ๆ และจัดจุดเรียนรู้และพัฒนาแนวทางการส่งเสริมแมลงเศรษฐกิจชนิดใหม่ โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ตามภาคผนวก 4

2) ศูนย์ปฏิบัติการสนับสนุนพันธุ์ พ่อ-แม่พันธุ์ ให้แก่เกษตรกร

3) ศูนย์ปฏิบัติการรายงานผลการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้แมลงเศรษฐกิจ ตามแบบ กมศ.5 และ กมศ.6 และรายงานผลให้กรมส่งเสริมการเกษตร ทาง E-mail : beecenter6102@gmail.com ภายในวันที่ 31 กรกฎาคม 2567

5.2 ยกกระดาน้ำผึ้งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

เป้าหมาย ศูนย์ปฏิบัติการ จำนวน 2 ศูนย์

แนวทางการดำเนินงาน

1) ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจ จ.เชียงใหม่ และศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจ จ.ชุมพร ร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ คัดเลือกกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ผึ้ง (ผึ้งพันธุ์ ผึ้งโพรง ชันโรง) ตั้งแต่ปี 2559 – 2563 ที่มีศักยภาพในการผลิตน้ำผึ้ง พร้อมทั้งสร้าง Story น้ำผึ้ง ในการยกกระดาน้ำผึ้งให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พร้อมทั้งให้บริการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำผึ้งด้วยเครื่องโครมาโทกราฟสำหรับงานแยกและวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีประสิทธิภาพสูง (HPLC)

2) ออกใบประกาศนียบัตร และสติ๊กเกอร์รับรองคุณภาพน้ำผึ้งให้แก่เกษตรกร

3) ศูนย์ปฏิบัติการรายงานผลการดำเนินงาน ตามแบบ กมศ.7 และรายงานผลให้กรมส่งเสริมการเกษตร ทาง E-mail : beecenter6102@gmail.com ภายในวันที่ 31 กรกฎาคม 2567

5.3 เชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตการตลาดและประชาสัมพันธ์สินค้าแมลงเศรษฐกิจ

เป้าหมาย ศูนย์ปฏิบัติการ จำนวน 5 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจ จังหวัดเชียงใหม่, ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจจังหวัดชุมพร, ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร จังหวัดขอนแก่น, ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดจันทบุรี และศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดอุดรธานี

จังหวัด 15 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ กระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี พัทลุง พังงา ระนอง ยะลา สงขลา สุราษฎร์ธานี และจังหวัดสตูล

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจ จ.ชุมพร ร่วมกับสำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร ดำเนินการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตการตลาดและประชาสัมพันธ์สินค้าแมลงเศรษฐกิจ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านแมลงเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับการผลิตแมลงเศรษฐกิจให้ได้มาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตการตลาดของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ
- 2) ศูนย์ปฏิบัติการ 5 ศูนย์ เข้าร่วมกิจกรรมและจัดนิทรรศการแสดงผลงาน นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านแมลงเศรษฐกิจ และนำเสนองานวิจัยของศูนย์
- 3) สำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ นำเกษตรกรผู้เลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ เข้าร่วมกิจกรรมและมาจัดแสดงสินค้าด้านแมลงเศรษฐกิจภายในงาน

5.4 การบริหารจัดการและประเมินสถานการณ์สินค้าแมลงเศรษฐกิจ

แนวทางการดำเนินงาน

สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร เพื่อติดตามโครงการและประเมินสถานการณ์การผลิตการตลาดแมลงเศรษฐกิจ

6. ระยะเวลาดำเนินการ

1 ตุลาคม 2566 – กันยายน 2567

7. แผนปฏิบัติงาน

กิจกรรม/ขั้นตอน	แผนปฏิบัติงาน											
	ปี 2566			ปี 2567								
	ต.ค. 66	พ.ย. 66	ธ.ค. 66	ม.ค. 67	ก.พ. 67	มี.ค. 67	เม.ย. 67	พ.ค. 67	มิ.ย. 67	ก.ค. 67	ส.ค. 67	ก.ย. 67
1. พัฒนาความรู้และศักยภาพของเกษตรกร		←										
2. ยกระดับน้ำพิ้งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น				←								
3. เชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตการตลาดและประชาสัมพันธ์สินค้าแมลงเศรษฐกิจ								↔				
4. การบริหารจัดการและประเมินสถานการณ์สินค้าแมลงเศรษฐกิจ		←										→

8. ผลผลิต ผลลัพธ์ ตัวชี้วัด

8.1 ผลผลิต (output)

- 1) เกษตรกรได้รับความรู้และเพิ่มทักษะในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตแมลงเศรษฐกิจ สอดคล้องกับความต้องการของตลาด จำนวน 700 คน
- 2) มีจุดเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มมูลค่าแมลงเศรษฐกิจ จำนวน 5 ศูนย์

8.2 ผลลัพธ์ (outcome)

- 1) เกษตรกรได้รับองค์ความรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตแมลงเศรษฐกิจ นำความรู้กลับไปปฏิบัติ และเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 5
- 2) ศูนย์ปฏิบัติการสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ เป็นแหล่งกระจายพันธุ์แมลงเศรษฐกิจ และให้บริการตรวจคุณภาพน้ำผึ้งให้แก่เกษตรกรได้
- 3) เกษตรกรมีความเข้าใจถึงความต้องการของตลาดและสามารถเข้าถึงแหล่งรับซื้อและเทคโนโลยี/นวัตกรรมที่จะนำมาปรับปรุงการผลิตได้

8.3 ตัวชี้วัด

เชิงปริมาณ : เกษตรกร 700 ราย ได้รับการอบรมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตแมลงเศรษฐกิจ

เชิงคุณภาพ : เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากการเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

9.1 เกษตรกรผู้เลี้ยงแมลงเศรษฐกิจมีองค์ความรู้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สามารถพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากการผลิตสินค้าแมลงเศรษฐกิจได้

9.2 เกษตรกรมีการรวมกลุ่ม สามารถจัดทำแผนพัฒนากลุ่มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าแมลงเศรษฐกิจ ตลอดจนเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตการตลาดได้

9.3 มีน้ำผึ้งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้

10. การประเมินผลโครงการ

10.1 จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการอบรมประเมินจากการรายงานผลตามแบบ กสท. และการรายงานในระบบ E - project ของกรมส่งเสริมการเกษตร เมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมเสร็จสิ้น

10.2 การสร้างมูลค่าเพิ่มจากการผลิตแมลงเศรษฐกิจของเกษตรกรประเมินจากการรายงานผลตามแบบรายงาน กมศ.1 - 7 ที่จัดทำโดยกลุ่มส่งเสริมแมลงเศรษฐกิจ เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานโครงการ ในเดือนพฤษภาคม 2567

11. หน่วยงาน/ผู้รับผิดชอบ

กลุ่มส่งเสริมแมลงเศรษฐกิจ สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร

โทรศัพท์ 02 940 6102

E-mail: beecenter6102@gmail.com
